

عوامل و آسیب‌های روابط ناسالم دختر و پسر

محبوبه جوکار*

چکیده

امروزه ارتباط ناسالم دختران و پسران نوجوان و جوان، از معضلات فراروی جامعه کنونی ماست. بی‌تردید در این عصر که عصر ارتباطات و آمیختگی فرهنگ‌هاست، این موضوع بیشتر تبدیل به مسأله و یا چالشی شده که از فرهنگ‌های چیره‌امروزی تأثیر می‌پذیرد؛ چراکه در جوامع غربی دوستی با جنس مخالف اگر هنجار نباشد، دست‌کم ناهنجاری محسوب نمی‌شود. این نوع فرهنگ، با توجه به هیجان‌ها و غرایزی که در نوجوانی و جوانی ایجاد می‌شود، می‌تواند این قشر را به آسانی متأثر ساخته و به تدریج رابطه آزاد دختر و پسر را که نوعی منکر است تبدیل به معروف نماید. براین اساس، پرداختن به عوامل به وجود آورنده، یا تقویت‌کننده روابط ناسالم دختر و پسر و نیز آسیب‌هایی که به دنبال این روابط ایجاد می‌شود، ضروری به نظر می‌رسد. نوشتار حاضر در صدد بررسی این عوامل و آسیب‌هاست.

کلیدواژه: ارتباط، دختر، پسر، آسیب‌شناسی، بحران اخلاقی، ناامنی اجتماعی.

---

* پژوهشگر جامعه الزهراء (س) در رشته مطالعات زن و خانواده. کارشناسی ارشد تفسیر و علوم قرآن.

مقدمه

از جمله دستورات دین مبین اسلام که تضمین کننده سعادت دنیوی و اخروی انسان‌هاست، توجه به حدود و احکام روابط زن و مرد است که این حدود و احکام با توجه به ارزش‌ها و باورهای حاکم بر جامعه اسلامی ما، از مسائل اساسی خانواده ایرانی در تربیت دینی و اخلاقی فرزندان است.

از مهم‌ترین تفاوت‌های نظام ارزشی اسلام و انقلاب ما با نظام ارزشی غرب، ملاک ارتباط دختر و پسر، به ویژه پس از تکلیف شرعی و بلوغ است که در دستورهای دینی، مهم و اساسی است و نظام ارزشی غرب، براساس آراء و خواسته‌های فردی انسان‌ها، آن را حل کرده است. امروزه یکی از ناهنجاری‌های جامعه اسلامی ما، روابط ناسالم دختران و پسران نوجوان و جوان است که بیش از گذشته رواج یافته است. بی‌توجهی به این موضوع می‌تواند علاوه بر انحراف و فساد فرد، جامعه را نیز به نابودی بکشاند. این غفلت نتیجه کم‌رنگ شدن ارزش‌های دینی و اخلاقی در جامعه و رواج فرهنگ منحط غربی است که سعی دارد با تسلط بیشتر بر امکانات و ظرفیت‌های اطلاعاتی و ارتباطاتی، الگوهای ناقص و منحط خود را بر دیگر ملت‌های جهان چیره کند تا به اهداف خود دست یابد،

از این رو، برای خنثی‌سازی نقشه‌ها و آشکار نمودن اهداف پلید دشمن، دختران و پسران نوجوان و جوان باید از این نیت‌های شوم آگاه شوند و با حفظ عزت و ارزشمندی خود و با عمل به دستورات اسلامی و رعایت حریم‌های اخلاقی در برخورد با جنس مخالف، از رسیدن مستکبران به هدف‌های استکباری خود، جلوگیری نمایند.

مفهوم‌شناسی ارتباط

واژه «رابط» در لغت به معنای «آنچه که سبب پیوند باشد، مایه پیوند و اتصال»¹ و «ارتباط» نیز به معنای «ربط، بستن، پیوند، پیوستگی»² می‌آید. این دو واژه در اصطلاح به معنای «ارتباط دو انسان با یکدیگر، پیوستگی و اتصال در عالم دوستی» می‌باشد.³ ویژگی‌های مفهوم مورد نظر روابط دختر و پسر، در این نوشتار، عبارتند از:

1. نفس ارتباط موضوعیت دارد؛ یعنی همان الگوی ارتباط برای ارتباط. همچنین جنسیت

طرف مقابل موضوعیت دارد.

2. در این روابط، طیف وسیعی از عاطفه و احساس و در پاره‌ای موارد، رفتارهای جنسی در اشکال و مراتب گوناگون آن مبادله می‌شود.⁴

انواع روابط دختر و پسر در جامعه امروز

روابط دختر و پسر را می‌توان در دو مقطع قبل از بلوغ و پس از بلوغ بررسی کرد. در دوران قبل از بلوغ که دوران کودکی است، روابط افراد با جنس مخالف، تا حدودی شبیه جنس موافق است؛ در حقیقت دوران پیش از دبستان را می‌توان دوره یک‌رنگی و یگانگی دو جنس دانست. با ورود کودک به دوره نوجوانی و هم‌زمان با ترشح هورمون‌های جنسی در بدن، کشش ویژه‌ای به جنس مخالف ایجاد می‌شود و این تمایل را به شکل برقراری رابطه با او نشان می‌دهد. موضوع اصلی مقاله حاضر، بررسی روابط پس از بلوغ است که ابتدا انواع روابط دو جنس بدون هرگونه قضاوت ارزشی درباره این روابط، سپس نظر اسلام درباره چگونگی این روابط بررسی می‌شود.

انواع روابط میان دختران و پسران در جامعه

1. تقسیم‌بندی روابط بر اساس افراد

(الف) روابط فامیلی: گاه ارتباط دختر و پسر با یکدیگر در مراسم‌ها و یا میهمانی‌های خانوادگی و فامیلی صورت می‌گیرد.

(ب) روابط شغلی: گاهی پسر یا دختر در موقعیت‌های شغلی مختلف، از ارتباط با جنس مخالف خود ناگزیرند.

(ج) روابط تحصیلی: این گونه روابط میان دختر و پسر، در محیط تحصیل مانند دانشگاه و کارگاه‌های آموزشی، در قالب بحث علمی، پرسش و پاسخ، رد و بدل نمودن کتاب و جزوه و... صورت می‌گیرد.

2. تقسیم‌بندی روابط بر اساس حالات درونی افراد

در این تقسیم‌بندی، رابطه دختر و پسر، نه با توجه به افرادی که با آن رابطه دارند، بلکه با توجه به احساسات و حالات درونی آنها نسبت به یکدیگر، بررسی می‌شود. ممکن است این

روابط به شکل ارتباط خشک و محدود، مبتنی بر شرم افراطی، هیجان زده، همراه با پرخاشگری و توهین به طرف مقابل، همراه با رعایت احترام متقابل و یا پنهانی صورت گیرد.⁵

بیان دیدگاه‌ها و بررسی دیدگاه اسلام

در مورد رابطه دختر و پسر، سه دیدگاه وجود دارد؛ عده‌ای معتقد به منع هرگونه ارتباط میان دختر و پسرند. آنان بر این باورند که دختر و پسر همانند آتش و پنبه‌اند و باید از هم دور نگه داشته شوند. بر این اساس، به دختر از ترس اینکه مبدا گرفتار چنین روابطی شود، اجازه هیچ فعالیت اجتماعی و حضور در اجتماع داده نمی‌شود. در مقابل، برخی معتقد به برقراری روابط آزاد و نامحدود میان دختر و پسرند و آن را نشانه تمدن و تجدد می‌دانند. اینان باور دارند که انسان اگر در مواردی با جلوگیری و محدودیت مواجه شود، کنجکاو تر و حریص تر می‌شود. از این رو، بهتر است که ارتباط دو جنس مخالف با هم، بدون مرز باشد.⁶

دیدگاه سوم راه میانه‌ای را در پیش گرفته است. این دیدگاه که همان دیدگاه اسلام است، به میانه‌روی در این زمینه سفارش می‌کند؛ چراکه آزاد گذاشتن دختر و پسر در برقراری هرگونه رابطه، از نظر عرف و عقل پذیرفته نیست و پیامدهای منفی به دنبال خواهد داشت. همچنین نگاه تنگ‌نظرانه و ایجاد مرزی‌های بسیار محدود و قطع هرگونه رابطه بین این دو جنس نیز امکان‌پذیر نیست؛ زیرا در جامعه‌ای که به طور طبیعی نیمی از آن را مردان و نیم دیگر را زنان تشکیل می‌دهند، چاره‌ای جز ارتباط دو جنس با یکدیگر نیست و قابل تقسیم به جامعه مردان و جامعه زنان نخواهد بود. بنابراین، معیار و میزان، ارتباط درست و سالم با حفظ همه حریم‌هاست.

قرآن کریم⁷ در روابط زن و مرد از کلمه «معروف» استفاده می‌کند به فرموده علامه

طباطبایی در المیزان:

معروف به معنای هر عملی است که افکار عمومی آن را عملی شناخته شده بدانند و با آن مأنوس باشد و با ذائقه‌ای که اهل هر اجتماع از هر نوع زندگی اجتماعی خود به دست می‌آورد، سازگار باشد. این واژه متضمن هدایت عقلی، حکم شرعی، فضیلت اخلاقی و هم سنت‌های ادبی و انسانی است و چون اسلام، شریعت خود را براساس فطرت و خلقت بنا کرده است، معروف، همان چیزی است که مردم آن را معروف بدانند،

البته مردمی که از راه فطرت و از مقتضای نظام خلقت منحرف نگردیده باشند.⁸

بر اساس این تعریف، باید معیار روابط زن و مرد یا دختر و پسر را روشی دانست که جامعه با در نظر گرفتن راهنمایی عقل و شرع و فطرت می‌پسندد. بنابراین، ممکن است رابطه‌ای در شرایطی پسندیده و در شرایطی دیگر ناپسند باشد یا برای عده‌ای پسندیده و برای عده‌ای دیگر ناپسند باشد. مثلاً در عرف متشرعه، اگر رابطه دو جنس مخالف، در زمینه علمی، سیاسی، اجتماعی، دینی و یا تصمیم‌گیری برای ازدواج باشد، پسندیده است، ولی اگر در مورد مسائل شهوانی و جنسی گفت‌وگو شود، نگاه‌ها معنادار و حرکات مهیج باشد، این ارتباط پسندیده نیست.⁹ همچنین به چگونگی برقراری این ارتباط نیز باید توجه کرد؛ ممکن است این ارتباط در محیط دانشگاه و به صورت بحث علمی بین دو جنس مخالف باشد که این ارتباط از نظر شرع مقدس، با رعایت موازین شرعی و عرفی، بلامانع است، ولی اگر همین بحث علمی یا حتی دینی و قرآنی، به گونه‌ای باشد که ارتباط بین دو جنس برای هر یک از آنها مهیج باشد، از نظر عقل و شرع چنین ارتباطی ناپسند است.

ارتباط بین زن و مرد، با توجه به گروه سنی نیز متفاوت است؛ اسلام برای روابط زن و مرد نامحرم و پوشش زن در برابر نامحرم و پرهیز از شوخی و اختلاط با نامحرم، دستورهای محکم و قابل توجهی دارد. ویژگی جالب احکام اسلام این است که در تمام کارها به مسلمان‌ها ملاک و معیار می‌دهد تا بر اساس آن حرکت کنند، درستی یا نادرستی کار خود را تشخیص دهند. بر اساس، این معیارها اگر رابطه با جنس مخالف مبتنی بر کام‌جویی باشد - چه در نگاه و گفت‌وگو، چه با حرکات مهیج یا پوشش نامناسب و یا نمایاندن زیبایی‌های بدن و زیورآلات - حرام و از نظر شرع مقدس ممنوع است. با توجه به این معیار، در صورتی که هدف از ارتباط با جنس مخالف، دوستی و کالای مورد عرضه، عشق، محبت و صمیمیت باشد، این رابطه از حدود شرعی خارج شده و جامعه دینی چنین روابطی را نمی‌پسندد.

برداشتی از رفتار معقول دو جنس مخالف در قرآن

نمونه بسیار زیبا از روش ارتباط سالم و پسندیده میان دختر و پسر، داستانی است که قرآن کریم¹⁰ از ارتباط حضرت موسی (ع) با دختران شعیب (ع) بیان می‌کند. در این داستان، دختران شعیب (ع) به دلیل کهولت سن پدر، ناچار به بردن گوسفندان برای چراندن. هنگام آب دادن به

گوسفندان، به دلیل بودن چوپان‌های مرد در کنار چاه مدین، منتظر می‌ماندند تا چوپان‌ها از آنجا دور شوند، سپس آنها گوسفندان خود را آب دهند. حضرت موسی (ع) که پسر جوانی است به سوی دختران شعیب می‌رود و با رعایت ادب و عفاف، با آنها گفت‌وگو کرده و علت ایستادن آنها در آنجا را جویا می‌شود. آنها نیز، با رعایت عفت و پاکی، پاسخ او را به درستی می‌دهند. سپس حضرت موسی (ع) به یاری آنها می‌شتابد.

در این آیات، ارتباط و گفت‌وگوی دختر و پسر جوانی، مطرح می‌شود و به زیبایی، رعایت آداب اخلاقی و موازین ارزشی نیز بیان می‌گردد؛ هم موسی (ع) هنگام ارتباط با دختران شعیب از زیاده‌گویی و بیهوده‌گویی می‌پرهیزد و انجام کار را بهانه‌ای برای نزدیکی به آنها و سوءاستفاده اخلاقی نمی‌کند و هم دختران شعیب در گفت‌وگو با موسی (ع) از زیاده‌گویی می‌پرهیزند و به کمترین کلمات بسنده می‌کنند. آنها پس از تمام شدن کارشان، به بهانه تشکر و سپاس، با مرد جوان گرم سخن نمی‌شوند و هنگام راه رفتن حیا و پاکدامنی خود را در برابر نامحرم حفظ می‌کنند تا او طمع خام در سر نپروراند.

این نمونه زیبای قرآنی نشان می‌دهد که ملاک اصلی در شکل‌گیری روابط معقول میان زن و مرد نامحرم، حیاست که در سلامت فرد و جامعه نقش بزرگی دارد.¹¹

عوامل ایجاد روابط ناسالم دختر و پسر در جامعه امروز

ناهنجاری‌های اجتماعی مانند طلاق، فرار دختران، روابط ناسالم دختران و پسران و... ناشی از چندین عامل است؛ در نتیجه، برای بررسی مشکلات اجتماعی، توجه به یک عامل و غفلت از عوامل دیگر، نتیجه صحیح، جامع و رضایت‌بخشی نخواهد داشت. در مورد روابط ناسالم دختر و پسر نیز چنین است. از جمله عوامل چندگانه می‌توان به نقش فرد، افکار و نگرش‌های او، خانواده، مراکز آموزشی، رسانه‌ها و... اشاره نمود. از آنجا که پرداختن کامل به نقش هر یک از این عوامل، در گنجایش محدود این مقاله نیست، به هر یک اشاره‌ای خواهیم نمود.

1. نوجوان، جوان و افکار غیر واقعی او

در بررسی نقش نوجوان و جوان در ایجاد روابط ناسالم دو جنس می‌توان به افکار و احساساتی در آنها اشاره کرد که باعث ایجاد چنین روابطی می‌شود. از جمله:

الف) دست‌یابی به آرامش و امنیت روانی

امنیت و آرامش روانی از نیازهای اساسی انسان است. این احساس نیاز در نوجوان و جوان به دلیل نداشتن استقلال و تجربه کافی برای اداره زندگی بیشتر است. برطرف نشدن این نیازها در خانواده، ممکن است بیماری‌های جسمی یا روانی در فرد ایجاد کند و یا او را به سوی ایجاد رابطه دوستی با جنس مخالف بکشد.

ب) احساس نیاز به محبت

انسان در هیچ مرحله‌ای از زندگی، از محبت و جلب عواطف دیگران، به ویژه پدر و مادر بی‌نیاز نیست. سفارش‌های متعدد دین درباره نوازش¹² و بوسیدن فرزند¹³ و بازی با او در سنین کودکی،¹⁴ برای برطرف کردن همین نیاز است. دختر و پسر که مورد بی‌مهری والدین قرار گیرند و عواطف و احساساتشان در خانواده بدون پاسخ بماند، چه بسا برای تأمین این نیاز، به سمت دوستی با جنس مخالف گام بردارد.

ج) ازدواج خیالی

گاهی تصور برخی از نوجوانان یا جوانان، به ویژه دختران، مبنی بر اینکه این دوستی‌ها روزی به ازدواج می‌رسد، آنها را به چنین روابطی سوق می‌دهد.

د) ابراز شخصیت اجتماعی

به گفته برخی روان‌شناسان یکی از احتیاجات روانی افراد، «ابراز خود»¹⁵ است. منظور از ابراز خود، ارائه افکار و عقاید خود برای دیگران است. ارتباطات اجتماعی میان افراد، این حقیقت را روشن می‌سازد که همه در جستجوی فرصتی هستند تا ابراز وجود کنند و این کار را با ابراز عقیده، نشان دادن هنر خود و... انجام می‌دهند.¹⁶

این نوع نیاز در نوجوان به دلیل قرار گرفتن در ابتدای مسیر رشد و به بلوغ بیشتر است. از این رو، ممکن است برای نشان دادن توانایی و ابراز شخصیت اجتماعی، اقدام به برقراری چنین روابطی نموده، و حتی گاهی به آن افتخار نیز کنند. این نوع رفتار که انسان به بی‌راهه می‌کشاند، مصداق این آیه شریفه است:

قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا * الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَ هُمْ يَحْسَبُونَ

أَنَّهُمْ يُحْسِنُونَ صُنْعًا.¹⁷

بگو: آیا به شما خبر دهم که زیان‌کارترین (مردم) در کارها چه کسانی هستند؟ آنها که تلاش‌هایشان در زندگی دنیا گم (و نابود) شده، با این حال می‌پندارند کار نیک انجام می‌دهند.

ح) نداشتن شناخت درست از جنس مخالف

گاه نوجوان یا جوان، به دلیل تجربه کم، عدم بلوغ فکری، هیجان‌های زیاد و...، در افکار خود جنس مخالف را بالاتر و برتر از آنچه هست، می‌داند؛ از او الهه‌ای می‌سازد که مهربان، کامل، پناه و آرام‌بخش همه دردها و پایان‌بخش همه رنج‌ها و باعث خوشبختی او خواهد بود. از این رو، با مشاهده کوچک‌ترین ابراز علاقه و محبت، به او پناه برده، در پی دوستی با او برمی‌آید. افزون بر این موارد، علل دیگری مانند ضعف بینش مذهبی نوجوان و جوان، عدم رعایت حجاب و پوشش شرعی از سوی برخی دختران، تمایلات جنسی و نبود پاسخ‌گویی صحیح و به موقع به آن و گاهی نیز با هدف شناخت بیشتر برای ازدواج، ممکن است دختر و پسر به برقراری رابطه دوستی با جنس مخالف اقدام نمایند.¹⁸

2. خانواده

خانه و خانواده، نخستین محیطی است که فضا و روابط آن، برانسان تأثیر می‌گذارد و بنیان تربیتی انسان در آن پی‌ریزی می‌شود. از دیدگاه اسلام، خانواده از عوامل اصلی در تربیت فرزندان است، به گونه‌ای که قرآن کریم در بیان داستان باردار شدن حضرت مریم (ع) و لحظه رویارویی او با قومش پس از تولد عیسی (ع)، واکنش مردم را نسبت به ولادت عیسی (ع) چنین بیان می‌فرماید که خویشان مریم (س) به او گفتند: «يَا أُخْتُ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَعْثًا؛¹⁹ ای خواهر هارون، نه پدرت مرد بدی بود و نه مادرت زن بدکاره‌ای».

این نشان می‌دهد که جامعه آن روز نیز از اهمیت خانواده در تربیت فرزندان آگاه بوده و می‌دانستند که خانواده پاک و نژاد صالح، فرزند پاکیزه و صالح تربیت می‌نماید و خانواده ناپاک و آلوده، فرزندان ناپاک پرورش می‌دهد.²⁰

بر این اساس خانواده از مهم‌ترین عوامل تربیتی است و پدید آمدن دوستی‌های نادرست دختر و پسر و روابط ناسالم آنها، معلول عوامل مختلفی در خانواده است از جمله این عوامل عبارتند از:

الف) برداشت نادرست از شرع در مورد مرزبندی ارتباط جوان با جنس مخالف

با وجود اینکه دین اسلام به شرط رعایت شرایط و حدود شرعی، مانع از این ارتباط زن و مرد نشده است، ولی برخی خانواده‌ها به دلیل برداشت نادرست از شرع، مانع هرگونه ارتباط جوان با جنس مخالف می‌شوند. چنین محدودیتی برای دختر و پسر بسیار آسیب‌زا است؛ زیرا از نگاه کارشناسان علوم تربیتی²¹، نوجوان و جوان باید به گونه‌ای تربیت شوند که اگر در شرایطی دور از چشم افراد نیز امکان کام‌جویی برای آنان فراهم شد، تقوای خود را حفظ کنند و گناه نکنند.

ب) کمبود زمینه مناسب برای تفاهم و گفتگوی نوجوان و جوان با والدین

بیان افکار و عقاید و خواسته‌ها در خانواده و اجتماع، از ویژگی‌های نوجوان و جوان است. اگر در خانواده چنین امکانی فراهم نشود و او نتواند در محیطی آرام، دوستانه و بدون احساس سلطه و تحمیل عقیده از سوی والدین، باورها و خواسته‌های خود را بیان نماید، ممکن است برای پر کردن این خلأ به روابط ناسالم دست بزند. از این رو برخی کارشناسان گفته‌اند: خانواده‌ای را که نوجوان در آن احساس بیگانگی و تنهایی می‌کند و کسی را هم‌راز، هم‌سخن و هم‌کلام نمی‌یابد، نمی‌توان خانواده مطلوب دانست. برخی والدین، شرایط زندگی را به گونه‌ای ایجاد کرده‌اند که فرزندان نمی‌توانند در موقعیتی آرام و مناسب با آنها به گفت‌وگو بنشینند.²²

ج) اشتغال تمام‌وقت والدین و بی‌توجهی به نیازهای عاطفی فرزندان

براساس پژوهش‌های²³ انجام شده، اشتغال تمام‌وقت پدر و مادر، زیان‌بارترین نوع اشتغال است؛ زیرا بیشترین آسیب را به خانواده، به ویژه فرزندان می‌رساند. وقتی والدین به صورت تمام‌وقت، شاغل باشند، ارتباط عاطفی بسیار کمی بین فرزندان و والدین ایجاد می‌شود و بدیهی است که نیازهای عاطفی فرزندان به موقع و به اندازه کافی تأمین نمی‌شود. در نتیجه امکان ابراز محبت والدین و دریافت محبت فرزندان و برون‌ریزی عاطفی آنان، بسیار کم است. همسران نیز به دلیل خستگی مفرط، خود حوصله تعامل با یکدیگر را ندارند؛ زیرا انرژی جسمانی و روانی آنها در خارج از خانه، مصرف شده است و گاه به جای ابراز محبت به فرزندی که زمان زیادی در انتظار والدین بوده‌اند، با پرخاشگری و خشونت با آنها رفتار می‌کنند.

در چنین خانواده‌هایی، مسئولیت زنان بیشتر است و مجموع زمان کار آنها در خارج و داخل خانه افزایش می‌یابد و فشار کاری زیادی بر آنان وارد می‌شود، در نتیجه فرزندان که نیاز بیشتری به مادر دارند، آسیب‌های مهمی می‌بینند. یکی از این آسیب‌ها، در دوران نوجوانی و مرحله حساس رسیدن به بلوغ، بحران هویت‌یابی است. در این مرحله نوجوان برای دست‌یابی به هویت و عبور سالم از طوفان نوجوانی نیاز فراوانی به توجه و همراهی پدر و مادر و به خصوص مادر دارد. حل نشدن بحران هویت در دوره نوجوانی، آسیب‌های روانی جبران‌ناپذیری به نوجوان خواهد رساند که یکی از آنها، رو آوردن به انواع انحراف‌های اجتماعی از جمله دوستی با جنس مخالف است.

د) سخت‌گیری در مورد ازدواج

اموری مانند گسترش رفاه‌طلبی در جامعه، توجه بیش از حد به تأثیر ثروت و درآمد در خوشبختی، توجه زیاد به مهریه، جهیزیه سنگین، مسکن مستقل و... از عواملی است که موجب روی گرداندن برخی دختران و پسران از ازدواج و در نتیجه برقراری رابطه دوستانه با جنس مخالف برای رفع نیازهای عاطفی و جنسی شده است.

ح) مشاجره‌های دایمی والدین

از عوامل ایجاد روابط ناسالم دختر و پسر، مشاجره‌های دایمی والدین در منزل است. در خانواده‌ای که پدر و مادر، در حال دعوا و مشاجره با یکدیگرند و خود را ملزم به حفظ شخصیت، احترام و رعایت حقوق همسر و فرزندان نمی‌دانند، پیوندهای عاطفی سست می‌شود و به جای تبادل عاطفی، گسست عاطفی حکم‌فرما خواهد شد. به فرموده امام هادی (ع):

المراء یفسد الصداقة القديمة و یحلل الوثيقة و أقل ما فی أن تكون فیہ المغالبة أس

اسباب القطیعة.²⁴

مجادله کردن، دوستی دیرین را از بین می‌برد و پیوند استوار را از هم می‌گسلد و کمترین چیزی که در آن است، چیره‌جویی است و چیره‌جویی خود عامل اصلی قطع رابطه می‌باشد.

اگر والدین در حضور کودکان، به نزاع و مشاجره پردازند، ضعف اعصاب، ناامیدی، کینه‌توزی توأم با دلسوزی، پریشانی و ترس، دلهره، اضطراب، ناسازگاری، ناآرامی، روح

انتقام‌جویی و... سراغ کودکان می‌آید.²⁵ اختلاف والدین باعث می‌شود آنها از فرزندان و نیازهای آنان غافل شده، شکاف عاطفی بین آنها به وجود آید و راه کج‌روی فرزندان هموار شود. یکی از این کج‌روی‌ها، ارتباط ناسالم با جنس مخالف است.

3. دوستان ناباب

دوست ناباب از مهم‌ترین عوامل به وجود آورنده روابط نادرست دختر و پسر، است؛ چراکه «دوست» یکی از عوامل مؤثر در شکل‌گیری اندیشه و نگرش انسان است. به فرموده رسول اکرم (ص): «الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ وَ قَرِينِهِ»²⁶ روش آدمی بر طبق مذهب و سیره دوست صمیمی و رفیق دلبندش است.

روان‌شناسان²⁷ نقش دوستان را در رشد و تنظیم علاقه‌ها و باورهای نوجوان بسیار زیاد می‌دانند. گاه تشویق‌ها و وسوسه‌های شیطانی دوستان ناباب، پای فرد را به میدان ارتباط‌های غیر شرعی، مجالس گناه و... باز می‌کند و مسیر را برای برقراری دوستی‌های ناسالم با جنس مخالف هموار می‌کند. قرآن کریم درباره این افراد می‌فرماید اینان در قیامت از چنین دوستی‌هایی پشیمان می‌شوند و با خود می‌گویند: «يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا»²⁸. از این رو، در آن روز دشمن یکدیگر می‌شوند: «الْأَخِلَاءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ»²⁹.

4. فرهنگ جامعه

گاهی بی‌تفاوتی اعضای جامعه و توجه نکردن به فریضه «امر به معروف و نهی از منکر» باعث تولید و تکثیر ویروسی به نام «دوستی دختر و پسر» می‌شود. وقتی دختر و پسری آزادانه و بدون هیچ مجوز شرعی دست در دست هم قدم می‌زنند و کسی هم واکنشی نشان نمی‌دهد، کم‌کم زشتی این روابط از بین می‌رود و دیگران نیز با پیروی از آنها به چنین روابطی روی می‌آورند. گاهی نیز شایعه‌سازی درباره روابطه دوستی دختران و پسران باعث پخش خبری نادرست و در نتیجه اشاعه آن رفتار می‌شود. همچنین احترام نگذاستن به جوانان و نوجوانان، توهین به آنها، تحقیر شخصیتشان، استفاده از الفاظ نیش‌دار هنگام هشدار درباره رفتارهایشان، و... باعث می‌شود کم‌کم کرامت و ارزشمندی خود را از دست بدهند و چه بسا به رفتارهای ناشایستی دست بزنند. امروزه این موضوع در جامعه‌شناسی، نظریه «برچسب زدن

یا انگ‌زنی»³⁰ نامیده می‌شود. بر اساس این نظریه، مجرم دانستن فردی و انتظار جرم و جنایت داشتن از وی، او را به سوی جرم و جنایت سوق می‌دهد. بنابراین، دختر یا پسری که در جامعه به داشتن دوستی از جنس مخالف، متهم است، چه بسا به سوی این رابطه سوق داده شود. این نظریه در بسیاری از ناهنجاری‌های اجتماعی قابل تبیین است.

5. آموزش و پرورش و مراکز آموزشی

در تبیین عوامل ایجاد روابط ناسالم دختر و پسر، نباید نقش نهادهای آموزشی را نادیده گرفت. تأثیر این نهادها را باید از دو جهت مورد توجه قرار داد:

الف) آسیب‌هایی که از برنامه‌ریزی‌های نظام آموزشی به نوجوانان و جوانان وارد می‌شود؛

ب) آسیب‌هایی که نوجوان و جوان از رفتار برخی دست‌اندرکاران آموزشی می‌بینند.

در مورد محور اول می‌توان گفت که گاهی برنامه‌ریزی‌های آموزشی به دلیل ضعف و عدم داشتن نگاه کلان و جامع نبودن، کارآیی لازم را در تعلیم و تربیت افراد ندارد. اولویت نداشتن تربیت دینی در نظام آموزش و پرورش، جداسازی ناخواسته تعلیم و تربیت، نداشتن نیازسنجی و اولویت‌بندی در تربیت دینی، ضعف کتاب‌های تعلیمات دینی و بینش اسلامی و روش نامناسب تدریس، ضعف ارتباط نظام آموزش و پرورش با مراکز دینی، مختلط بودن برخی مراکز آموزشی مانند دانشگاه و... از این ضعف‌هاست.³¹

در محور دوم نیز که به عملکرد برخی مسئولین آموزشی، مدیر، معلم یا استاد مربوط می‌شود، باید گفت که گاهی ممکن است برنامه‌ریزی‌های نهادهای آموزشی آسیبی به دانش‌آموز یا دانشجو نرساند، اما رفتار نادرست مدیر، معلم، استاد و... باعث ایجاد انحراف در دختر یا پسر شود. زیاده‌روی در نظارت بر دانش‌آموز و دانشجو، طرد نمودن آنان، تحقیر، بازرسی وسایل شخصی افراد و... زمینه‌ساز بروز ناهنجاری‌های اخلاقی مانند دوستی با جنس مخالف است. این رفتارها مصداق نظریه «برچسب‌زنی» است و همان تأثیرها را به دنبال دارد.

6. دولت و نهادهای فرهنگی و دینی

از دیگر عوامل به وجود آورنده روابط ناسالم دختران و پسران، کم‌توجهی برخی دولت‌ها و یا نهادهای برنامه‌ریز فرهنگ و تربیت، به تربیت دینی و رواج فرهنگ صحیح اسلامی است. اگرچه در سال‌های نخست پس از پیروزی انقلاب اسلامی، سرمایه‌گذاری‌های بسیار مالی و

انسانی برای از بین بردن فرهنگ ضد دینی و ضد اخلاقی باقی مانده از زمان طاغوت شد، ولی در سال‌های بعد و به ویژه پس از جنگ تحمیلی، توجه به بازسازی و سازندگی کشور و زدودن فقر و محرومیت از کشور، به ویژه در مناطق محروم و تأمین امکانات بهداشتی، آموزشی، رفاهی و... در دستور کار دولت و در رأس وظایف مسئولین و اولویت نخست پس از جنگ شد. از این رو، به مسائل فرهنگی توجه کم‌تری شد که این مسأله، باعث کاهش سطح آگاهی‌های مذهبی مردم، به ویژه بعضی از نوجوانان و جوانان که نسل سوم انقلاب بودند، گردید.

7. فناوری جدید

فناوری جدید نیز یکی از عوامل بروز رفتارهای ناهنجار اجتماعی، از جمله روابط ناسالم دختر و پسر است. رادیو، تلویزیون، ماهواره، اینترنت و... می‌توانند در این زمینه نقش مهمی ایفا نمایند. اینترنت با پخش تصاویر مستهجن و امکان دسترسی آسان به سایت‌های مبتذل، همچنین با داشتن³² «چت‌روم‌ها» یا تالارهای گفتگو، از پرطرفدارترین رسانه‌هاست که شرایط جدیدی را برای کاربران خود فراهم کرده، مرزهای تازه‌ای در شکل‌گیری خرده فرهنگ‌ها، ارزش‌ها و هویت جوانان پدید آورده‌اند. گمنامی افرادی که با هم در ارتباط‌اند، سرعت ارتباط و سیال بودن آن، پیامدهای منفی زیادی در روابط جنسیتی و الگوهای ارتباطی و بر جای می‌گذارد.

تلفن همراه نیز امروزه، از ابزاری است که به راحتی امکان برقراری رابطه ناسالم دختر و پسر را فراهم می‌سازد. از سوی دیگر ماهواره و دریافت فیلم‌ها و برنامه‌های ماهواره‌ای از کشورهای دیگر که گاه، مبتذل و خلاف عفت و اخلاق‌اند، از دیگر ابزار برقراری این روابط ناسالم است. علم و فناوری و سایر ساختارهای تمدن جدید، هم به دلیل مبادی و مبانی‌ای که که آنها را ایجاد و اختراع کرده و هم به علت نوع کارکردهایشان، گرایش‌ها و کشش‌های ویژه‌ای دارند که با برخی از مبانی و اهداف فکری و اعتقادی ما سازگاری ندارد. به گفته نیل پستمن، نویسنده آمریکایی و منتقد تمدن فناورانه: «فقط کسی که اطلاع چندانی از تاریخ تکنیک ندارد، می‌تواند بر این باور باشد که تکنیک فاقد جهت و لذا خنثی و بی‌طرف است».³³

چون کارکردها و نیازهای درونی تکنولوژی‌های جدید، به سمت و سوی ویژه‌ای گرایش

دارد، نمی‌توان آنها را بی‌طرف دانست. افزون‌تر اینکه اگرچه اراده آدمی می‌تواند بر همه نیازها و شرایط، پیروز شود، ولی این بدان معنا نیست که تمام انسان‌ها در عمل می‌توانند بدون در نظر گرفتن همه کشش‌ها و شرایط جانبی، طبق اراده مستقل خویش رفتار نمایند، پس هیچ‌گاه نباید نگران شرایط، زمینه‌ها و عوامل مؤثر بود. به همین دلیل، آموزه‌های دینی، به ویژه در عرصه‌های تربیتی، از ورود انسان به میدان‌هایی که موجب تضعیف اراده و تقویت ابعاد نفسانی می‌شود و او را به مرزهای خطر و حرام نزدیک می‌کند، جلوگیری می‌نمایند.³⁴

تلویزیون

تلویزیون نیز از نمادهای فناوری جدید است که به علت جذابیت زیاد و امکان دسترسی آسان و همگانی، مخاطبان بیشتری را به خود جلب نموده و تأثیر بسیار زیادی در رواج فرهنگ مثبت یا منفی در هر جامعه دارد. از این‌رو، روان‌شناسان³⁵ بر این باورند که فقط دو ساعت تماشای تلویزیون، ممکن است تأثیرهای منفی شدید بر جای گذارد؛ زیرا امکان دارد تماشای یک برنامه خشن و ضد اخلاق و یا سخنرانی مخرب و ضد دینی، مخاطب را برای همیشه از ارزش‌های دینی و اخلاقی دور نماید و یا انگیزه انجام امور صحیح را در او از بین ببرد.

بسیاری از برنامه‌های تلویزیونی، مروج بی‌چون و چرای غرب‌باوری، غرب‌زدگی، رفاه‌پرستی، مصرف‌گرایی و شیفتگی تمدنی است که بیشترین دشمنی را با اسلام داشته است.³⁶ نمایش روابط دختر و پسر در فیلم‌ها، معمولاً روابط عاشقانه قبل از ازدواج است؛ آنها مدت زمانی را با هم سپری می‌کنند و از این دوستی و همراهی لذت می‌برند، ولی هنگام ازدواج مشکلاتی پیش آمده و مانع ازدواج آنها می‌شود.

آیا پخش چنین برنامه‌هایی به مخاطب چنین القا نمی‌کند که وجود حریم بین زن و مرد و دختر و پسر معنایی ندارد و لذت بردن از روابط عاشقانه بین دختر و پسر با این شیوه، بسیار آسان‌تر از ازدواج است؟³⁷ آیا زشتی این روابط در جامعه از بین نمی‌رود؟ آیا پخش چنین برنامه‌هایی از تلویزیون کشوری که حکومت دینی - اسلامی دارد؛ ترویج فرهنگ منحط غربی و مصداق «لَهُو الْحَدِيثُ» در آیه شریفه نیست: «وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ لِيُضِلَّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَ يُتَّخَذَ هُزُؤًا...»؟³⁸

8. استعمار و تهاجم فرهنگی

واژه «استعمار» از باب «استفعال» در لغت به معنای: «تقاضای آباد کردن یا طلب آبادانی»³⁹ آمده و در فرهنگ اصطلاحات سیاسی، به مفهوم «حاکمیت کشوری قدرتمند بر کشوری ضعیف، با هدف چپاول منابع و معادن و استثمار نیروی انسانی و تثبیت تسلط سیاسی، اقتصادی، نظامی و فرهنگی بر آن ملت، با تظاهر به آبادسازی و ایجاد توسعه و پیشرفت»⁴⁰ است.

آنچه در اینجا مورد نظر است، استعمار فرهنگی و معادل واژه «*cultural colonialism*» در زبان انگلیسی است. مطابق دایرة المعارف علوم اجتماعی استعمار فرهنگی «از خطرناک‌ترین، عمیق‌ترین و نامرئی‌ترین انواع استعمار است که مسخ انسان‌ها، زدایش هویت آنان و در نتیجه محو وحدت و ریشه‌های تاریخی ملل مستعمره از آن منشأ می‌گیرد».⁴¹

بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در برابر رژیم طاغوت و بی‌نتیجه ماندن تلاش دشمنان برای نابودی حکومت اسلامی در ایران، «تهاجم فرهنگی» که همان هویت‌زدایی دینی و اسلامی از ملت ایران بود، در دستور کار دشمنان انقلاب قرار گرفت. خطر این تهاجم به مراتب از تهاجم نظامی بیشتر است؛ چرا که تهاجم به فرهنگ ملی، آداب و سنن، باورها و ارزش‌های اخلاقی ملت، پنهانی و نامحسوس است سخت‌ترین آسیب‌ها را وارد می‌کند.⁴²

فرهنگ، مرز جدایی از دشمن است و به ملت‌ها، هویت و شخصیت مستقل می‌دهد. از این رو دشمن تلاش می‌کند در رویارویی با ملت استعمار شده، این مرز و در نتیجه استقلال آن ملت را نابود کند تا احساس حیثیت ملی و هویت ذاتی مستقل آنها را از بین ببرد. وقتی ملتی هویت خود را از دست داد، به ستیزه‌جویی با استعمارگر بر نمی‌آید.⁴³ به همین دلیل امام صادق (ع) می‌فرماید:

اَوْحَى اللَّهُ إِلَى نَبِيِّهِ مِنَ الْأَنْبِيَاءِ: قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ لَا يَلْبَسُوا لِبَاسَ أَعْدَائِهِمْ وَلَا يَطْعَمُوا مَطَاعِمَ أَعْدَائِهِمْ وَلَا يَسْلُكُوا سَبِيلَ أَعْدَائِهِمْ فَيُكُونُوا أَعْدَائِهِمْ كَمَا هُمْ أَعْدَائِهِمْ.⁴⁴

خداوند به یکی از پیامبران وحی فرمود که به مؤمنان بگو: جامه‌های دشمنان من را نپوشند، غذاهای آنها را نخورند و شیوه‌های آنها را (در امور مختلف) به کار نگیرند که در این صورت مانند آنان، دشمن من می‌شوند.

بر این اساس، دشمنان ما در سی سال گذشته با شیوه‌های مختلف از جمله تهاجم فرهنگی و با نشانه گرفتن عفت و حیای جوانان، ترویج بی‌بندوباری و سرگرم نمودن آنها به امور شهوانی، تفریحات و سرگرمی‌های ناسالم و روابط نامشروع با جنس مخالف، سعی در نابودی هویت و فرهنگ اسلامی - ایرانی ما داشتند. آنان با ترویج خمود و غفلت در میان جوانان، در پی هویت‌زدایی از آنها و در نتیجه دستیابی به اهداف شوم استعماری خودند.

به نظر می‌رسد دشمن در ترویج فرهنگ بدحجابی، بی‌بندوباری اخلاقی و رعایت نکردن حریم‌های شرعی و عرفی در ارتباط‌های دختران و پسران موفق بوده است. رابطه دوستانه میان برخی دختران و پسران و زیر پا گذاشتن موازین شرعی، مصداق این تهاجم است.

پیامدهای منفی روابط ناسالم دختر و پسر در جامعه امروز

واژه «آسیب»، «آسیب‌زا»، «آسیب‌شناسی» به هر پدیده نامطلوب و زیان‌بار برای سلامت جامعه (همچون جنایت، جرم و...) گفته می‌شود.⁴⁵ روابط ناسالم دختر و پسر نیز آسیب‌ها و پیامدهای نامطلوبی در پی دارد که در سه سطح فرد، خانواده و جامعه، قابل بررسی است.

1. پیامدهای فردی

برخی آسیب‌های فردی که از این روابط، به دختر و پسر می‌رسد عبارتند از:

• از دست دادن آرامش و امنیت روانی

گاهی دوستی با جنس مخالف با انگیزه رسیدن به آرامش و امنیت روانی ایجاد می‌شود، این نوع روابط نه فقط آرامش‌بخش نوجوان و جوان نیست، بلکه بر اضطراب و ناآرامی او می‌افزاید؛ زیرا آرامشی که دختران و پسران در این دوستی جستجو می‌کنند، چندان پایدار نیست، بلکه گذرا بوده و به قیمت از دست دادن بسیاری از آرامش‌های دیگر به دست می‌آید. همچنین وجود اضطراب پی‌درپی در این افراد، عامل مهمی در سلب آسایش آنهاست. آنان می‌دانند چنین رفتاری در باور و نظام ارزشی جامعه محکوم و جرم است. از سویی نیز علاقه و وابستگی ایجاد شده، مانع قطع این رابطه می‌شود. از این رو در تعارض با ارزش‌های اعتقادی جامعه و محبت و علاقه ایجاد شده قرار می‌گیرند و گاه برای رهایی از این اضطراب و هماهنگی با ارزش‌های حاکم بر جامعه، با وعده پوشالی ازدواج خود را دلخوش کرده که بر

خلاف قوانین و هنجارهای جامعه رفتار نکرده‌اند.

از دیگر سو چون این عشق‌ها و محبت‌ها بر پایه صحیح، اخلاقی و شرعی بنا نشده است با کوچک‌ترین احساس ناراحتی و کدورت، ممکن است دچار تزلزل شده و از بین برود. دختر و پسری که اقدام به برقراری چنین روابطی نموده‌اند، در اضطراب و نگرانی همیشگی به سر می‌برند که مبادا رابطه دوستی آنان قطع شود. این نگرانی در دختران به علت ویژگی‌ها و روحیه خاص آنها بیشتر است.

بی‌تردید، فقط منبع لایزال قدرت الهی مایه آرامش انسان است و هم اوست که این هدیه گرانبها را هنگام ازدواج به فرد هدیه می‌دهد و در قالب مودت و رحمت در زندگی آنان جاری می‌نماید. پس بهترین راه دستیابی به این آرامش، ازدواج است: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً...»⁴⁶ و از نشانه‌های او اینکه همسرانی از جنس خودتان برای شما آفرید تا در کنار آنان آرامش یابید؛ و در میانتان مودت و رحمت قرار داد.

• از بین رفتن کرامت انسانی

اگر انسان ارضای غریزه جنسی را هدف بداند و به آن خارج از چارچوب مقررات اجتماعی، فرهنگی و اعتقادی پردازد، هر عاملی که بهتر و بیشتر به شهوات پاسخ دهد، جایز است. با این توجیه، چشم‌چرانی، هم‌جنس‌بازی، خودارضایی، آزادی ارتباط شهوانی دختران و پسران و... پسندیده می‌نماید، حتی اگر با ضابطه‌های عقلی و دینی در ستیز باشد و به نابودی شرافت انسانی و جامعه بشری بینجامد. در این صورت انسان برای خود کرامت و ارزشی احساس نمی‌کند تا بخواهد برای حفظ آن، خویشتن‌داری کند.

با نگاهی به جوامع غربی، پیامدهای منفی رابطه نادرست دختر و پسر را بر فرد و جامعه به خوبی در خواهیم یافت. در این جوامع، هدف انسان از زندگی و آینده روشن از میان رفته و افزایش روزافزون قتل و جنایت، اعتیاد، خودفروشی، آشفتگی روحی و روانی و دیگر آسیب‌های اخلاقی و انسانی، همه از غلبه شهوت و بی‌بندوباری بر عقل و ایمان است.

• به کارگیری عواطف در مسیر نادرست

در قرآن کریم یکی از اثرات ازدواج، دستیابی به آرامش روحی- روانی و به کارگیری توان عاطفی در خانواده و نسبت به همسر بیان شده است: «هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا

زَوْجَهَا لَيْسَكُنْ إِلَيْهَا...⁴⁷ او خدایی است که (همه) شما را از یک فرد آفرید و همسرش را نیز از جنس او قرار داد تا در کنار او بیاساید...». بی‌شک دختران و پسرانی که با یکدیگر ارتباط نامشروع و غیرقانونی برقرار می‌کنند، بخش زیادی از توان عاطفی خود را که خداوند در وجود آنها برای همسر و تربیت فرزندان به امانت نهاده از دست می‌دهند.

• افت تحصیلی

از دیگر آسیب‌ها و پیامدهای منفی روابط ناسالم میان دختران و پسران نوجوان و جوان، افت تحصیلی آنهاست. افت تحصیلی فقط به معنی ریزش و شرکت مجدد در امتحانات (تجدیدی) نیست، بلکه شامل هر دانش‌آموز و دانشجویی است که یادگیری آموزشگاهی و پیشرفت دانشگاهی او کمتر از توان بالقوه و حد انتظار اوست.⁴⁸

شرایط عاطفی و روانی دانش‌آموزان، اصلی‌ترین عامل پیشرفت یا افت تحصیلی و کم‌آموزی است. بسیاری از افراد با اینکه از بهره‌های بالاتر از متوسط و ظرفیت یادگیری زیادی دارند، فقط به دلایلی چون فقر عاطفی، ناکامی، نداشتن پشتکار و اعتماد به نفس، ناتوانی در ابراز وجود، نداشتن احساس ارزشمندی، کم‌رویی و... دچار بی‌اشتهایی تحصیلی (بی‌رغبتی به تحصیل) شده‌اند، نمی‌توانند پیشرفت تحصیلی مطلوبی داشته باشند.⁴⁹

برقراری ارتباط ناسالم با جنس مخالف نیز در افت تحصیلی نقش زیادی دارد؛ زیرا چنین روابطی وقت و توان زیادی از فرد می‌گیرد و پیوسته ذهن او را به خود مشغول می‌سازد. البته در مواردی وفق نشدن در درس و ترک تحصیل باعث روی آوردن به چنین روابطی می‌شود.

• تخریب زمینه ازدواج، بروز تنوع‌خواهی و تأثیر آن بر انتخاب همسر

از دیگر آسیب‌هایی که از این‌گونه روابط به دختران جوان وارد می‌شود، از بین رفتن زمینه ازدواج سالم و موفق آنهاست؛ زیرا در فرهنگ ما دختری که به داشتن دوست پسر شناخته شود، موقعیت‌های مناسب ازدواج را از دست خواهد داد. به گفته برخی کارشناسان، جدایی‌ها و طلاق‌ها در بین زوج‌هایی که قبل از ازدواج هیچ‌گونه تجارب زناشویی نداشته‌اند، نادر و اندک است و در مقابل، جدایی و طلاق در میان زوج‌هایی که مرد یا زن یا هر دوی ایشان قبل از ازدواج، تجارب جنسی داشته‌اند، به دلیل تمایل درونی به تنوع‌طلبی و بهانه‌جویی، بیشتر است. از این‌رو، طلاق در جوامعی که لجام‌گسیختگی بیشتری دارد، بسیار چشمگیر می‌باشد.⁵⁰

آموزه‌های اسلام، ابتدا به دنبال مهار و تعدیل نیازهای جنسی است، هر چند توجه به این

نیاز و ارضای آن را مطلوب می‌داند. از این رو، در سخنان اولیای دین آمده است: «إِنَّ اللَّهَ يَبْغُضُ وَ يَلْعَنُ كُلَّ ذَوَّاقٍ مِنَ الرِّجَالِ»⁵¹ افرادی که به دنبال کام‌جویی و لذت‌طلبی از زنان گوناگون باشند، مورد لعن و خشم خدا قرار می‌گیرند».

مشکل دیگر جوانی که پیش از ازدواج، با جنس مخالف خود رابطه برقرار می‌کند، این است که هنگام ازدواج و انتخاب همسر، به همه با شک و تردید می‌نگرد و انتخاب همسر مناسب، برای او مشکل می‌شود. پس از ازدواج نیز روحیه هوس‌باز و تنوع‌طلب، روانش را آزار می‌دهد. اگر این روابط تکرار شود، عادت ثانویه‌ای در فرد ایجاد می‌کند که آینده زندگی خانوادگی در معرض خطر قرار می‌گیرد.⁵²

• احساس گناه

پشیمانی، واکنشی است طبیعی که پس از ارتکاب گناه و خطا در نفس انسان پدید می‌آید. یکی از پیامدهای روابط ناسالم دختران و پسران، پشیمانی و احساس گناهی است که این ارتباط در آنها به وجود می‌آورد. در نتیجه دچار ناامیدی شده و انگیزه و توان حرکت در مسیر اصلاح و تغییر رفتار خود را از دست می‌دهند.

در حدیثی از حضرت رسول (ص) نقل شده که به ابن مسعود فرمود:

يَا بْنَ مَسْعُودٍ! أَكْثَرَ مِنَ الصَّالِحَاتِ وَالْبِرِّ؛ فَإِنَّ الْمُحْسِنَ وَالْمُسِيءَ يَنْدَمَانِ، يَقُولُ الْمُحْسِنُ: يَا لَيْتَنِي أَزِدْتُ مِنَ الْحَسَنَاتِ! وَيَقُولُ الْمُسِيءُ: قَصَّرْتُ، وَتَصْدِيقَ ذَلِكَ قَوْلُهُ تَعَالَى: «وَلَا أَقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ».⁵³

ای پسر مسعود، کارهای شایسته و نیک بسیار به جای آر؛ زیرا نیکوکار و بدکار هر دو پشیمان می‌شوند. نیکوکار می‌گوید: کاش خوبی‌های بیشتری انجام می‌دادم و بدکار می‌گوید: کوتاهی کردم. گواه این مطلب، سخن خداوند متعال است که می‌فرماید: «و سوگند به نفس ملامتگر».

• ایجاد وابستگی و ضربه‌های روحی - روانی

با شکل‌گیری روابط عاطفی بین دختر و پسر، زمینه وابستگی آنها به یکدیگر فراهم می‌شود. نیاز به محبت ورزیدن و محبت دیدن در دوران نوجوانی و جوانی به اوج خود می‌رسد. از این رو، در روابط دختر و پسر علاقه محبت ابتدایی کم زیاد شده و دو طرف به یکدیگر

وابسته می‌شوند. این وابستگی علاوه بر اینکه آفت تمرکز حواس و در نتیجه افت تحصیلی می‌شود، مانع گزینش صحیح و دقیق همسر می‌شود و از آنجا که شخص، به فردی خاص وابسته شده، فقط خوبی‌ها، زیبایی‌های فرد مورد علاقه خود را می‌بیند و دیگر توان دیدن عیوب احتمالی او را ندارد؛ زیرا با علاقه و از پشت عینک وابستگی به او می‌نگرد، نه با نگاهی خریدارانه، منتقد و بررسی‌گر، تا ضعف و قوت او را در ترازوی حقیقت‌بین، ببیند.

همچنین پس از ایجاد وابستگی بین دو فرد، جدایی آنها حتی اگر لازم و ضروری باشد بسیار سخت و مشکل‌آفرین است. در چنین مواقعی، بسیاری از افراد افسرده و از زندگی ناامید می‌شوند؛ زیرا از طرفی می‌خواهند این ارتباط دوستانه را - که به وابستگی شدید انجامیده - ادامه دهند و از طرف دیگر باور دارند که این دوستی عمر کوتاهی دارد و آنها نمی‌توانند شریک زندگی هم باشند. از این رو، دچار تنش شده، در بن بست گرفتار می‌شوند که آسیب‌های روحی، روانی و عاطفی زیادی می‌بینند.

• احساس از دست دادن شرافت

دوستی دختر و پسر، عمر زیادی ندارد و معمولاً پس از مدت کوتاهی از هم می‌گسلد و آنچه از این رابطه باقی می‌ماند احساس از دست دادن ارزشمندی و شرافت است که دختر یا پسر باید آن را تحمل کنند، این آسیب در دختران به دلیل لطافت روحی، شدیدتر است. پیامبر اکرم (ص) در این زمینه می‌فرماید: «رُبَّ شَهْوَةٍ سَاعَةٍ تُورَثُ حُرْنًا طَوِيلًا؛⁵⁴ چه بسیار شهوتی که ساعتی بیش نیاید، اما اندوهی طولانی در پی آرد».

• نگرانی پس از ازدواج

از آسیب‌هایی که این روابط بر جوانان و به ویژه بر دختران وارد می‌کند، نگرانی پس از ازدواج است. نخستین مشکل دختری که در جامعه با عبارت «کسی که دوست پسر داشته» معرفی می‌شود، منع وی از ازدواج است؛ زیرا گمان می‌کند اتفاقی برایش افتاده که مانع ازدواج وی است و اگر با فشار خانواده و اطرافیان نیز ناچار به ازدواج شود، زندگی آرام و متعادلی نخواهد داشت و پیوسته از ترس فاش شدن آن رابطه در اضطراب است.

این مسئله تهدیدی علیه خانواده است و که به افزایش اختلاف‌ها و درگیری‌ها در خانواده و زیاد شدن طلاق می‌انجامد. اگر همسر فرد از این رابطه آگاه شود باعث بی‌اعتمادی به فرد خواهد شد و این رابطه، آگاه نشود، از ترس باخبر شدن همسر، فرد همیشه در اضطراب و

نگرانی به سر می‌برد. قرآن کریم به مردان چنین سفارش می‌کند:

...فَانكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَأَتُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ مُحْصَنَاتٍ غَيْرَ مُسَافِحَاتٍ وَ
لَا مُتَّخِذَاتٍ أَخْدَانٍ...⁵⁵

...آنان را با اجازه خانواده‌هایشان به همسری خود درآورید و مهرشان را به طور
پسندیده به آنان بدهید (به شرط آنکه) پاک‌دامن باشند و زناکار و دوست‌گیران پنهانی
نباشند... .

این آیه شریفه، درباره مردانی است که به علت فقر مالی، نمی‌توانند با زنان مؤمنه آزاد،
ازدواج کنند. به این دلیل خداوند اجازه داده با کنیزان پاک‌دامن عقیف که مرتکب زنا نشده و
دوست پنهانی نگرفته باشند،⁵⁶ ازدواج کنند. در آیه‌ای دیگر، مردان را نیز به پاک‌دامنی
سفارش کرده و از روابط پنهانی بازداشته است:

...وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ مُحْصِنِينَ
غَيْرِ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ...⁵⁷

...و (برای شما حلال است) زنان پاک‌دامن از اهل کتاب، هنگامی که مهر آنها را
بپردازید و پاک‌دامن باشید؛ نه زناکار و نه دوست پنهانی و نامشروع گیرید... .

این شرط قرآن کریم برای ازدواج شاید بدین دلیل باشد که اگر زن و شوهری پیش از
ازدواج چنین تجربیاتی داشته باشند؛ پس از ازدواج و در روابط عاطفی و نزدیک با همسر، آن
تجربه‌ها را به یاد خواهند آورد. در این صورت ویژگی‌های رفتاری، اخلاقی و شخصیتی
همسرشان را با فردی که قبلاً با او رابطه داشته‌اند مقایسه می‌کنند. گاهی این موضوع باعث
احساس شکست می‌شود و تجربه قبلی را برتر می‌دانند.

• هدر رفتن زمان و توانایی‌های ارزشمند جوانی

دوران شیرین جوانی، سال‌های پرنشاط و فرح‌زایی است که انسان می‌تواند با توانایی‌های
متراکم روحی و جسمی خود، بهترین بهره‌برداری را نموده و به کسب دانش، شناخت و تجربه
بپردازد، ولی بسیاری از جوانان به دلیل ناآگاهی و بی‌تجربگی نسبت به استفاده از این گوهر
ارزشمند، آن را به ثمن بخش می‌فروشند و به فرموده مولای متقیان، امام علی (ع): «شَيْئَانِ

لا یعرف فضلَهُما إلا مَنْ فَقَدَهُما: الشَّبَابُ وَ العَافِيَةُ؛⁵⁸ دو نعمت است که قدر آن را نداند مگر کسی که از دستشان دهد؛ جوانی و تندرستی».

بدون شک یکی از پیامدهای منفی روابط ناسالم دختر و پسر، هدر رفتن وقت و نیروی ارزشمند جوانی آنان است؛ زیرا همان‌طور که برقراری روابط دوستانه، وقت و توان بسیار می‌طلبد، برای حفظ و پایداری آن نیز عمر و نیروی زیادی صرف می‌شود. و سرمایه جوانی که باید برای کسب دانش و پیشرفت به کار گرفته شود، برای هوس‌رانی هدر می‌رود و هنگامی که احساسات پرحرارت و زودگذر جوانی فروکش کرد، چیزی جز اندوه و حسرت در از دست دادن این سرمایه عظیم، باقی نمی‌ماند. همچنین در صورت قطع این روابط، برای پذیرش شکست و یا فراموش نمودن این دوستی‌ها نیز باید زمان و توان زیادی صرف نمود و چه بسا ممکن است نوجوان یا جوان را برای مدتی طولانی دچار افسردگی و مشکلات روحی - روانی نموده و از پرداختن به مسائل اصلی زندگی بازدارد.

2. پیامدهای خانوادگی

بدیهی است که با بروز ناهنجاری‌های اخلاقی، نه فقط فرد، که خانواده نیز دچار آسیب می‌شود. از میان آسیب‌های وارد شده به خانواده، می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

• سست شدن بنیان خانواده

یکی از تأثیرهای منفی روابط دختر و پسر بر خانواده، رواج فرهنگ بی‌مبالاتی و ولنگاری اخلاقی در خانواده است که منجر به سست شدن پایه‌ها و بنیان خانواده می‌شود. نتیجه چنین پدیده‌ای، کاهش کارکرد اجتماعی - تربیتی خانواده است. به گفته برخی کارشناسان مسائل خانواده مهم‌ترین پیامد این روابط در جوامع مدرن این است که چنین روابطی از سطح رابطه‌ای اجتماعی به نهاد اجتماعی تبدیل می‌شود. این نهاد، کارکرد و آثار مخصوص به خود را دارد و خواه‌ناخواه، جایگاه خود را در جامعه خواهد یافت. این نهاد، کم‌کم به نهادی تبدیل می‌شود که رقیب خانواده خواهد بود. ممکن است این روابط به قدری پیشرفت کند که به تدریج، خانواده نام گیرد.⁵⁹ چنانچه امروزه در جوامع غربی، زندگی همجنس‌بازان و... به نام خانواده به رسمیت شناخته شده است که از نظر اسلام این‌گونه ارتباطات ممنوع است.

• از بین رفتن آسایش خانواده

گسترش روابط دختر و پسر با نامه‌نگاری، دیدارهای پنهانی و ارتباط تلفنی، امنیت و آسایش خانواده را از بین می‌برد و آنها را با انواع مزاحمت‌ها روبه‌رو می‌کند. گاه به دلیل ارتباط کوتاه مدت دختر با پسری، زمینه مزاحمت بعدی فراهم می‌شود و پسر آرامش و قرار را از دختر و خانواده وی می‌گیرد. گاهی خانواده‌ها نیز برای دفاع از آسایش و حیثیت خود به مشاجره با شخص مزاحم و در مواردی شکایت و رسیدگی قانونی می‌پردازند.⁶⁰

• آسیب دیدن حیثیت خانواده

از دیگر پیامدهای منفی رابطه ناسالم دختر و پسر، آسیب دیدن حیثیت خانواده است. اگر رابطه پنهانی دختر با پسری فاش شود، ممکن است اعضای خانواده، رفتاری خشونت‌آمیز با دختر داشته باشند. همچنین با انتشار خبر رابطه دختر با پسری، افزون بر خدشه‌دار شدن حیثیت خانواده، ممکن است به ناچار به ازدواج دو فرد رضایت دهند یا برای حفظ حیثیت خانواده محل زندگی خود را عوض کرده و مهاجرت کنند.

• بحران اخلاقی در نسل آینده

دخترها و پسرهایی که قیود اخلاقی را در رابطه خود نادیده گرفته‌اند، در نقش پدر و مادر، نه انگیزه و نه توان لازم را برای انتقال ارزش‌های اخلاقی همچون عفت و حیا به فرزندان خود، نخواهند داشت. آنان دلیل عادت داشتن به ارتباط ناسالم با جنس مخالف، الگوی نامناسبی برای فرزندان‌اند. اگر این والدین به دلیل غفلت خود و والدینشان گرفتار این روابط شده‌اند، فرزندان‌شان، با رهنمودها یا سهل‌انگاری آنها گرفتار چنین روابطی خواهند شد.⁶¹

3. پیامدهای اجتماعی

افراد جامعه همچون حلقه‌های زنجیر، با یکدیگر ارتباط دارند که در صورت آسیب دیدن یکی، دیگران نیز آسیب خواهد دید. از جمله این آسیب‌ها عبارتند از:

• شکسته شدن مرزهای دینی در جامعه

سست شدن باورهای مردم، به ویژه نوجوانان و جوانان نسبت به حدود شرعی و مرزهای محرم و نامحرم، از آثار منفی این نوع روابط است که راه را برای گسترش روابط نامشروع و

رفتارهای ناهنجار، هموار می‌کند. کم‌رنگ شدن قبح اجتماعی چنین روابطی، ارتکاب گناه و انجام رفتارهای شهوت‌انگیز را در انظار عمومی آسان می‌کند و مردم را به بی‌تفاوتی و سهل‌انگاری می‌کشاند. در منابع اسلامی، پی‌درپی از انجام گناه و تظاهر به آن، نهی شده است. قرآن کریم می‌فرماید: «... وَ ذُرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَ بَاطِنَهُ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ»⁶² گناهان آشکار و پنهان را رها کنید؛ زیرا کسانی که گناه می‌کنند، به زودی در برابر آنچه مرتکب می‌شدند، مجازات خواهند شد». حضرت علی (ع) یکی از عوامل عقوبت زودرس الهی را تظاهر به گناه می‌داند و می‌فرماید: «مُجَاهِرَةُ اللَّهِ سَبْحَانَهُ بِالْمَعَاصِي تُعَجِّلُ النِّقْمَ»⁶³ آشکارا خدای سبحان را نافرمانی کردن، کیفرها را شتاب می‌بخشد».

• گسترش انحراف‌ها و افزایش ناامنی اجتماعی

هنگامی که در جامعه اسلامی حریم‌های شرعی و اخلاقی شکسته شود و مسلمانان، حساسیت خود را نسبت به منکرات در جامعه از دست دهند و به آفت بی‌تفاوتی مبتلا شوند و در برابر انواع گناهان و ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی از جمله روابط نامشروع زن و مرد نامحرم و... ساکت بمانند، فحشا و انحراف‌های اجتماعی گسترش می‌یابد. «إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَ الْآخِرَةِ...»⁶⁴ کسانی که دوست دارند زشتی‌ها در میان مردم با ایمان شیوع یابد، عذاب دردناکی برای آنان در دنیا و آخرت است...».

بنا به فرموده مفسرین،⁶⁵ کلمه «فاحشه» یا «فحشاء» در قرآن مجید، بیشتر در مورد انحراف‌های جنسی و آلودگی‌های ناموسی به کار رفته، ولی از نظر مفهوم لغوی چنان‌که در سخن راغب در مفردات⁶⁶ آمده، معنای عامی دارد و هر رفتار و گفتاری را که زشتی آن عظیم است شامل می‌شود. بنابراین اشاعه فحشا منحصر به این نیست که انسان تهمت و دروغ بی‌اساسی را در مورد زن و مرد باایمانی نشر دهد و آنها را به عمل منافی عفت متهم سازد، این یکی از مصادیق آن است. این تعبیر، مفهوم وسیعی دارد که هرگونه نشر فساد و اشاعه زشتی‌ها و قبائح و کمک به توسعه آن را شامل می‌شود.⁶⁷ براین اساس وجود روابط ناسالم دختران و پسران جوان و بی‌توجهی جامعه به این ناهنجاری و سایر ناهنجاری‌های اخلاقی و مفاسد اجتماعی، باعث گسترش ناامنی اجتماعی خواهد شد که نمونه روشن آن را در بسیاری از کشورهای غربی، با فروپاشی خانواده و جایگزین شدن انواع دیگری از آن مانند

همجنس‌گرایی و... و در نتیجه گسترش ناامنی شاهدیم.

در گزارش‌های موثقی آمده است که در آمریکا از هر هشت پسر، یک پسر و از هر چهار دختر یک نفر پیش از رسیدن به سن هجده سالگی مورد سوء استفاده جنسی که بیشتر به شکل تجاوز می‌باشد، قرار می‌گیرند. این آمار در اروپا به ویژه کشورهای شمال غربی و مرکزی اروپا به یک پسر از هر شش نفر و یک دختر از هر سه نفر تغییر می‌کند. در آفریقا از هر دوازده دختر یک نفر و از هر نوزده پسر یک نفر مورد تجاوز جنسی و اذیت قرار می‌گیرند.⁶⁸

• نابودی استعداد های ارزشمند

پیشرفت هر کشور و ملتی در گرو پرورش استعدادهای آن ملت است. اگر تمدن اسلامی در قرون نخستین پس از اسلام، به ویژه در قرن پنجم و ششم هجری، به اوج رشد، شکوفایی و اعتلای خود رسید به این دلیل است که مسلمانان توانسته بودند در سایه ایمان به خدا و استقلال جویی و با تلاش و پشتکار، استعدادهای خود را پرورش داده و در رشته‌های مختلف علمی چنان بدرخشند که به گفته خانم زیگرید هونکه:

در دانشگاه‌های توپینگن و فرانکفورت، تا قرن 18 میلادی آثار ابن‌سینا و رازی جزو برنامه اصلی بودند. بالاخره پس از آن که کشورهای اسلامی مورد غضب اروپاییان قرار گرفتند، تأثیر عمیق نوشته‌هایشان به خصوص درباره معالجات چشم، باز هم تا قرن هیجدهم ادامه داشت. بسیاری از تجربیات پرارزش و کشفیات و اختراعاتشان گرچه از آنها کسی نام نمی‌برد، ولی خواهی نخواهی جزو غیرقابل تفکیک علوم پزشکی جهان شده‌اند. امروزه چه کسی اینان را می‌شناسد؟ ... از نقش عظیمی که اسلام در رشد و شکوفایی طب ما داشت چه کسی مطلع است؟⁶⁹

بی‌تردید هنگامی که این همه شکوه و عظمت تمدن اسلامی، فراموش شده، رخوت و سستی بر جامعه حاکم شود و ارزش‌ها با ضد ارزش‌ها جابه‌جا شوند، بسیاری از ناهنجاری‌های اخلاقی - اجتماعی فراگیر می‌شود که روابط نادرست و دوستی‌های دختران و پسران نوجوان و جوان از جمله آنهاست. با رواج این نوع روابط در جامعه، انتظار پیشرفت کشور و توان مقاومت در برابر هجوم‌های گوناگون نظامی، اعتقادی، فرهنگی و... دشمنان انتظار نابه‌جایی است.

جوانان امروز ایران اسلامی ثابت کرده‌اند شایستگی پیشرفت در میادین مختلف علمی، ورزشی و ... را دارند و با توجه بیشتر به نیازهای آنان و داشتن امکانات لازم، می‌توانند بار دیگر تاریخ سراسر شکوه و عظمت تمدن اسلامی را تکرار کنند و به فرموده مقام معظم رهبری: «ما انشاء الله خواهیم توانست تمدن اسلامی متعلق به ملت ایران را برای این دوره و برای امت اسلامی در این زمان، بار دیگر سر دست بیاوریم و الگویی برای حرکت امت اسلامی انشاء الله ارائه بدهیم.»⁷⁰

• سلب آزادی اجتماعی

از دیگر آسیب‌های اجتماعی روابط آزاد دختر و پسر، از دست دادن آزادی‌های اجتماعی است؛ زیرا در جامعه‌ای که حریم‌ها زیرپا نهاده می‌شود و زن و مرد، آزادانه و بدون مرزبندی، با هم ارتباط دارند، آزادی، اجتماعی نیز از بین می‌رود و به فرموده شهید مطهری:

بشر باید در اجتماع از ناحیه سایر افراد اجتماع، آزادی داشته باشد؛ دیگران مانعی در راه رشد و تکامل او نباشند، او را محبوس نکنند، به حالت زندانی در نیاورند که جلوی فعالیتش گرفته شود، دیگران او را استثمار نکنند، استخدام نکنند، استعباد نکنند؛ یعنی تمام قوای فکری و جسمی او را در جهت منافع خودشان به کار نگیرند.⁷¹

بنابراین، آزادی اجتماعی یعنی، کسی حق ندارد فکر و روح کسی را در دست بگیرد و فکر او را به خود مشغول سازد. براین اساس، وقتی دختری با پوشش محرک و مهیج و ظاهر فریبنده در اجتماع ظاهر می‌شود و با حرکات و رفتار خود، پسران جوان را اسیر و دل‌باخته خود می‌کند یا پسری با جملات زیبا و دل‌فریب، دختران پاک و ساده‌دل را به خود جلب می‌کند، در واقع آزادی آنان را گرفته و آنان را اسیر خواسته‌های نفسانی خود کرده است؛ یعنی آنها را به استثمار و بندگی کشانده و قلب و اندیشه و خواست آنان را در خدمت مقاصد شوم خود درآورده است. قرآن کریم در جمله‌ای که به فرموده شهید مطهری: «جمله‌ای زنده‌تر و موج‌دارتر از این جمله قرآن نمی‌توان یافت»⁷² می‌فرماید:

قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ...⁷³

بگو: ای اهل کتاب! بیایید به سوی سخنی که میان ما و شما یکسان است که جز

خداوند یگانه را نپرستیم و چیزی را همتای او قرار ندهیم و بعضی از ما، بعض دیگر را - غیر از خدای یگانه- به خدایی نپذیرد... .

در آیه شریفه دو نکته اساسی و مهم بیان شده است:

1. «أَلَا نَعْبُدُ إِلَّا اللَّهَ وَ لَأَنْشُرِكَ بِهِ شَيْئاً» در مقام پرستش فقط خدا را پرستش کنید؛ نه هیچ چیز

و نه هیچ کس دیگر را.

2. «لَا يَتَّخِذُ بَعْضُنَا بَعْضاً أَرْبَاباً مِنْ دُونِ اللَّهِ» هیچ‌یک از ما دیگری را بنده و برده خویش نداند و

هیچ کس هم فردی دیگر را ارباب و آقای خود نداند. از این رو دختر یا پسر حق ندارد با رفتار و گفتار مهیج و تحریک‌آمیز دل دیگری را به خود مشغول نماید و با ترویج چنین روابطی بسیاری از سرمایه‌های مادی و معنوی جامعه را هدر دهد.

نتیجه‌گیری

در این نوشتار پس از بیان انواع روابط دختران و پسران جوان و بیان دیدگاه‌ها، عوامل به‌وجودآورنده و یا تقویت‌کننده این روابط مورد بحث و کنکاش قرار گرفت. از مجموع بررسی‌ها در این زمینه این نتیجه به دست می‌آید که برخی عوامل به طور مستقیم و برخی به شکل غیرمستقیم در ایجاد چنین روابطی نقش دارند. بی‌تردید نوجوان و جوان و افکار و نگرش‌های او مهم‌ترین عامل سوق‌دهی به سمت روابط ناسالم با جنس مخالف است؛ سپس خانواده در درجه دوم اهمیت قرار دارد. عوامل دیگری مثل دوستان، فرهنگ جامعه، نهادهای آموزشی و دینی، استعمار، تهاجم فرهنگی و... نیز به نوبه خود از عوامل تأثیرگذارند.

به طور طبیعی روابطی که شالوده آن بر اساس هواپرستی و زیرپا نهادن فرامین الهی بنا گردیده است، آثار مخرب و آسیب‌های جدی به دنبال خواهد داشت. بدون شک پیامد چنین روابطی نخست به خود فرد می‌رسد که همان آسیب‌هایی روحی - روانی، جسمی، تحصیلی و... است. همچنین احساس گناهی در مراحل بعد، زمینه تزلزل نهاد خانواده را فراهم آورده و یا باعث از دست رفتن آسایش و حیثیت خانواده می‌شود از پیامدهای منفی این نوع روابط می‌باشد. آسیب‌های اجتماعی این روابط نیز عبارتند از: گسترش فحشا و انحرافات، ناامنی‌های اخلاقی - اجتماعی و از دست دادن استعدادهای ارزشمند فردی است.

به امید آنکه دختران و پسران ما ارزش وجودی خود را شناخته و قبل از روی آوردن به این گونه دوستی‌ها به عواقب مخرب آن بیندیشند و با حفظ عفت و حیا و استمداد از خداوند رحیم، زمینه ازدواج صحیح و زندگی سعادت‌مند را برای خود فراهم آورند.

پی‌نوشت

1. مصطفی حسینی دشتی، معارف و معاریف، قم، دانش، 1376، ص 581.
2. محمد معین، فرهنگ معین، تهران امیر کبیر، 1375، ج 1، ص 189.
3. معارف و معاریف، ص 581.
4. «بازخوانی روابط دختر و پسر»، ماهنامه حوراء، دی 1387، شماره 28، ص 4.
5. ر.ک: علی‌اصغر احمدی، تحلیلی تربیتی بر روابط دختر و پسر در ایران، تهران، انجمن اولیاء و مربیان، 1378، صص 29-110.
6. ر.ک: عباس نیکزاد، «روابط زن و مرد در اسلام، ترویج، تعطیل، تعدیل؟»، فصلنامه کتاب زنان، پاییز 1383، شماره 25، صص 119-125.
7. ر.ک: نساء: 19؛ بقره: 234-240.
8. محمدحسین طباطبایی، المیزان فی تفسیر القرآن، قم، جامعه مدرسین فی الحوزة العلمية، ج 2، ص 232.
9. همان، صص 125-126.
10. قصص: 23-28.
11. ر.ک: ناصر مکارم شیرازی، تفسیر نمونه، ج 16، ص 59؛ محمد منصورنژاد، مسائل دختران، ص 52؛ عباس نیکزاد، «روابط زن و مرد از دیدگاه اسلام، ترویج، تعطیل، تعدیل؟»، فصلنامه کتاب زنان، پاییز 1383، شماره 25، صص 129-130.
12. محمدبن علی بن موسی بن بابویه قمی، من لایحضره الفقیه، ج 3، قم، منشورات جامعه مدرسین، 1404 هـ.ق، ص 452.
13. محمدبن حسن حر عاملی، وسائل الشیعة، ج 21، قم، مؤسسه آل‌البیت لاحیاء التراث، 1374، ص 485.
14. من لایحضره الفقیه، ج 3، ص 483.
15. Self expression.
16. علی شریعتمداری، روانشناسی تربیتی، اصفهان، مشعل، صص 256-258.
17. کشف: 103 و 104.

18. برای اطلاعات بیشتر ر.ک: وهاب دانش‌پژوه، رابطه دختر و پسر، علی اصغر احمدی، تحلیلی تربیتی بر روابط دختر و پسر در ایران؛ محمدرضا احمدی، روابط پسر و دختر. مریم: 28
19. اعراف: 58
20. ر.ک: علی اصغر احمدی، تحلیلی تربیتی بر روابط دختر و پسر در ایران، صص 68 - 69.
21. همان، ص 89.
22. ابوالقاسم بشیری، «اشتغال زوجین و آثار و پیامدهای آن بر فرزندان»، تقویت نظام خانواده و آسیب‌شناسی آن (مجموعه مقالات)، ج 2، قم، انتشارات مؤسسه امام خمینی، 1386، ص 103.
23. محمد باقر مجلسی، بحار الأنوار، ج 75، بیروت، الوفاء، 1403 ه.ق، ص 369.
24. ابراهیم امینی، آیین تربیت، تهران، اسلامی، 1375، صص 25-26.
25. بحار الأنوار، ج 71، ص 201.
26. ر.ک: ناصر بی‌ریا و همکاران، روانشناسی رشد، تهران، سمت، 1374، صص 906 - 908.
27. فرقان: 28
28. زخرف: 67
29. باقر ساروخانی، دایرةالمعارف علوم اجتماعی، تهران، کیهان، 1375، ص 388.
30. برای اطلاعات بیشتر ر.ک: علی همت بناری، «نگاهی به عوامل آسیب‌شناسی تربیت دینی نوجوانان و جوانان»، تربیت اسلامی، کتاب ششم، تهران، 1380، صص 180 - 184.
31. ر.ک: هانیه بوستانی، «جوانان و هویت مجازی»، ماهنامه حوراء، شماره 28، دی 1387، ص 44.
32. نیل پستمین، زندگی در عیش، مردن در خوشی، صص 177، به نقل از: مهدی نصیری، اسلام و تجدد، تهران، کتاب صبح، 1380، ص 330.
33. مهدی نصیری، اسلام و تجدد، صص 329 - 331.
34. الیوت اونسون، روانشناسی اجتماعی، ترجمه حسین شکرکن، تهران، رشد، 1384، صص 84 - 85.
35. اسلام و تجدد، ص 345.
36. ر.ک: رضا مهکام، «تصویر ازدواج در رسانه ملی»، فصلنامه کتاب زنان، پاییز 1383، شماره 25، ص 258.

38. لقمان: 6
39. فرهنگ متوسط دهخدا، به کوشش غلامرضا ستوده و دیگران، تهران، دانشگاه تهران، 1385، ج 1، ص 139.
40. علیرضا بابایی، فرهنگ سیاسی، تهران، آشیان، 1382، ص 82؛ داریوش آشوری، دانشنامه سیاسی، تهران، مروارید، 1373، ص 26.
41. دایرةالمعارف علوم اجتماعی، ص 170.
42. رک: جمعی از نویسندگان، جنگ در پناه صلح، قم، 1383، ص 174.
43. روح الله حسینیان، حریم عفاف، سازمان تبلیغات اسلامی، 1376، صص 47-48.
44. من لا یحضره الفقیه، ج 1، ص 252.
45. دایرةالمعارف علوم اجتماعی، ص 570.
46. روم: 21
47. اعراف: 189
48. غلامعلی افروز، چکیده‌ای از روانشناسی تربیتی (کاربردی)، تهران، انجمن اولیا و مربیان، 1378، ص 101.
49. همان، ص 106.
50. غلامعلی افروز، مبانی روان‌شناختی ازدواج در بستر فرهنگ و ارزش‌های اسلامی، تهران، دانشگاه تهران، 1380، ص 51.
51. ابی جعفر محمدبن یعقوب بن اسحاق کلینی رازی، فروع کافی، ج 6، تهران، دارالکتب الاسلامیه، 1375، ص 54.
52. رک: ماهنامه حوراء، شماره 28، دی 1387، ص 8.
53. رضی‌الدین حسین بن فضل طبرسی، مکارم الاخلاق، قم، شریف رضی، 1412، ص 453.
54. بحار الأنوار، ج 67، ص 322.
55. نساء: 25
56. محمود زمخشری، الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، بیروت، دارالکتب، 1407، هـ. ق، ج 1، ص 500؛ ابوجعفر محمدبن جریر طبری، جامع البیان فی تفسیرالقران، ج 5، بیروت، دارالمعرفة، 1412 هـ. ق، ص 13؛ المیزان، ج 4، ص 278.

57. مائده: 5
58. عبدالواحد آمدی، غررالْحکْم و دررالکَلِم، ترجمه هاشم رسولی محلاتی، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1383، ص 324، ح 7532.
59. «بازخوانی روابط دختر و پسر».
60. ر.ک: رابطه دختر و پسر، صص 80-89.
61. «بازخوانی روابط دختر و پسر».
62. انعام: 120
63. غررالْحکْم، ص 100، ح 1730.
64. نور: 19
65. تفسیر نمونه، ج 14، ص 403، مجمع البیان، ج 7، ص 208.
66. ابی القاسم حسین بن محمد راغب اصفهانی، المفردات فی غریب القرآن، تهران، مکتبه المرتضویة، بی تا، ص 626.
67. همان
72. IRAN salamat
69. زیگرید هونکه، فرهنگ اسلام در اروپا، ترجمه مرتضی رهبانی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، 1360، ص 20.
70. بیانات معظم له در دیدار با نخبگان استان فارس در تاریخ 87/2/17.
71. مرتضی مطهری، آزادی معنوی، تهران، صدرا، 1378، ص 17.
72. همان، ص 18.
73. آل عمران: 64